

АНАЛІЗ І ОЦІНКА ПЕРЕОРІЄНТАЦІЇ НАПРЯМКІВ РОЗВИТКУ ІСНУЮЧОЇ СИСТЕМИ ВІТЧИЗНЯНОЇ СТАНДАРТИЗАЦІЇ У ГАЛУЗІ ТЕКСТИЛЬНОГО ВИРОБНИЦТВА

Проведений аналіз і оцінка стану вітчизняної стандартизації в галузі текстильного виробництва, обґрунтована доцільність розроблення серії нових стандартів для оцінювання та контролю різних за способами виробництва, волокнистим складом та призначенням текстильних полотен і виробів з них, гармонізованих з вимогами європейських і міжнародних стандартів.

Ключові слова: стандартизація, імплементація, гармонізація, ступінь відповідності, ринок текстилю, система технічного регулювання, напрямки розвитку, переорієнтація вимог.

I.S. GALYK., B.D. SEMAK
Lviv Academy of Commerce

ANALYSIS AND EVALUATION OF REORIENTATION DEVELOPMENT DIRECTIONS OF THE EXISTING DOMESTIC STANDARDIZATION SYSTEM

Abstract - Modern changes in technology and different textile materials and products production the saturation of domestic market with more competitive types of foreign production textile led to a corresponding re-orientation of the directions of national standardization development in the textile production field.

On the basis of normative documents analysis, literary sources analysis and the results of our own research we have to substantiate the main directions of standardization system reorganization in the areas of textiles production and trade.

Object of research are scientific publications, regulatory documents on quality and security of textile materials and products. Research method is analytically theoretical.

While analysing the normative regulating documents and the requirements to the quality and safety of different fiber composition textile materials, sewing and knitted products, their weaknesses and ambiguities have been revealed. The approaches and directions of implementation of European and international standards on the criteria, norms and methods in national standards have been formed.

Keywords: standardization, harmonization, degree of accordance, market of Text., system of the technical adjusting, directions of development.

Вступ

Затяжна економічна криза, суттєві зміни в технологіях і обсягах виробництва різних за призначенням текстильних матеріалів і виробів, постійне насичення вітчизняного ринку більш конкурентними видами текстилю зарубіжного виробництва обумовили значні зміни в асортиментній структурі вітчизняного ринку текстилю, а відповідно, і необхідність переорієнтації напрямів розвитку системи стандартизації в галузі текстильного виробництва в Україні.

В даній роботі ми обмежимося аналізом і оцінкою сучасного стану вітчизняної системи стандартизації у сфері текстильного виробництва і пошуку ефективних шляхів її вдосконалення.

Постановка завдання

Порівняльна характеристика інформації, що міститься в європейських, міжнародних, гармонізованих з ними і негармонізованих вітчизняних стандартах щодо формування асортименту та якості промислової продукції та методів її оцінювання переконливо свідчать про необхідність корінної перебудови існуючої системи вітчизняної стандартизації. В даній роботі ми обмежимося тільки виявленням недоліків і пошуком шляхів удосконалення та переорієнтації напрямків розвитку стандартизації у сфері вітчизняної текстильної промисловості, залучаючи для вирішення цих завдань науковців галузевої і вузівської науки сфери текстильної і легкої промисловості та торгівлі.

На нашу думку, першочергового вдосконалення вимагають ті види вітчизняних стандартів, в яких регламентовані вимоги до формування та оцінювання рівня якості та безпечності різних за призначенням та способом виробництва груп текстильних матеріалів і виробів. Мова повинна йти передусім про невідкладну заміну у сферах вітчизняного текстильного виробництва та торгівлі текстильними товарами, а також у навчальних закладах названих галузей, затверджених до 1992 року стандартів колишнього СРСР щодо формування асортименту та оцінки якості цих товарів сучасними державними та гармонізованими із вимогами європейських і міжнародних стандартів державними стандартами. Особлива увага при цьому повинна приділятися розробленню більш ефективних методів оцінювання якості нових видів товарів (екотекстилю, нанотекстилю, елітному текстилю, геотекстилю, медтекстилю, а також різним за призначенням та способами виробництва текстилю технічного та спеціального призначення) [1].

Сучасного трактування і розроблення нових підходів вимагає стандартизація норм, критеріїв і методів оцінки безпечності різних за призначенням груп текстильних матеріалів. Це стосується передусім екологічної безпечності текстилю одягового та інтер'єрного призначення [2].

При вирішенні піднятих питань обов'язково слід враховувати вимоги не тільки вітчизняних, але й європейських і міжнародних стандартів щодо оцінювання рівня якості та безпечності текстильної продукції.

Так, наприклад, в роботі [3] відзначається, що нагляд за безпечністю та відповідністю нехарчової продукції вимогам технічних регламентів здійснюється шляхом державного ринкового нагляду відповідно до Законів України "Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції" та "Про загальну безпечність нехарчової продукції", які розроблені на основі Регламенту ЄС 765/2008, Директиви 2001/95 ЄС та Рішення 768/2008. Автори даної роботи підкреслюють, що в нашій країні потрібно вдосконалити існуючу систему ринкового нагляду нехарчової продукції, оскільки принципи, за якими здійснюється ринковий нагляд за дотриманням вимог стандартів, норм і правил, ще не відповідає європейським.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Судячи з аналізу літературних джерел у вітчизняній системі стандартизації у сфері промислового виробництва [4], включаючи текстильну та легку промисловість, відбуваються наступні зміни:

- відбувається переорієнтація вимог вітчизняних стандартів на вимоги європейських і міжнародних стандартів щодо формування та оцінювання рівня якості та безпечності товарів різного цільового призначення та способів виробництва;
- вітчизняна система стандартизації у сфері текстильної і легкої промисловості націлена на реалізацію державних програм при виконанні Угоди із СОТ, Угоди про асоціацію України з ЄС, підготовки України до вступу до ЄС та інших державних програм;
- проводиться вивчення і пошук шляхів усунення розбіжностей у вітчизняних, європейських і міжнародних стандартах щодо регламентації норм, критеріїв і методів оцінювання рівня якості та безпечності товарів текстильної і легкої промисловості, як і товарів інших галузей промисловості;
- йде імплементація вимог європейських і міжнародних стандартів у сфері вітчизняної текстильної і легкої промисловості, як і інших галузей, і заміна застарілих стандартів колишнього СРСР, затверджених до 1992 року.

Для прикладу розглянемо деякі літературні джерела, в яких вивчається можливість і шляхи вирішення піднятих питань. Так, в роботі [4] автором приведено аналіз і оцінку змін, які останнім часом відбуваються у вітчизняній системі стандартизації у контексті реалізації Угоди про асоціацію України та ЄС. Підкреслюється, що гармонізація вимог вітчизняних стандартів у сфері промислового виробництва з вимогами європейських і міжнародних стандартів дозволить вітчизняним виробникам продукції суттєво підвищити якість і конкурентоспроможність своїх товарів, забезпечити модернізацію свого виробництва, полегшити доступ на міжнародний ринок.

Авторами роботи [5] вивчена можливість виходу вітчизняної текстильної продукції на зарубіжні ринки. Розглянуто особливості міжнародної системи стандартизації та сертифікації у сферах зарубіжної текстильної і легкої промисловості та виявлено можливості використання позитивного зарубіжного досвіду у вітчизняному виробництві. При цьому основну увагу приділено розробленню методологічних засад формування асортименту та якості екотекстилю та вдосконаленню методів оцінювання його якості та екологічної безпечності.

В роботі [6] на прикладі взуття для дітей розглянуто проблеми формування та оцінювання безпечності товарів вітчизняної легкої промисловості. Сформульовано та обґрунтовано класифікацію основних видів безпечності взуття та дано їх товарознавчу характеристику. Обґрунтовано вимоги до різних видів безпечності взуття для дітей. Розкрито роль і місце безпечності у формуванні оптимальної структури асортименту взуття.

Авторами роботи [7] розглянуто шляхи подальшого розвитку та вдосконалення системи вітчизняної екологічної стандартизації та сертифікації у сфері вітчизняного текстильного виробництва. Наведено результати порівняльної оцінки показників екологічних властивостей, що містяться у міжнародному екологічному стандарті Екотекс-100 і гармонізованому з ним ДСТУ 4239:2003. Виявлені розбіжності між цими показниками. Обґрунтована доцільність внесення необхідних змін і доповнень у ДСТУ 4239:2003. Сформульовані напрямки подальшого вдосконалення вітчизняної системи екологічної стандартизації та сертифікації у сфері текстильного виробництва.

Авторами роботи [8] проведено аналіз тенденцій у стратегічних напрямках та підходах до розвитку стандартизації на міжнародному, регіональному та національному рівнях. Обґрунтовано та вибрано перспективні напрямки підвищення ефективної стандартизації. На цій основі запропоновано шляхи подальшого вдосконалення вітчизняної системи стандартизації у сфері промислового виробництва. Авторами запропоновані конкретні напрямки подальшого розвитку та вдосконалення вітчизняної системи стандартизації.

Мета роботи. На основі аналізу літературних джерел і результатів власних досліджень виявити основні напрямки перебудови вітчизняної системи стандартизації у сферах виробництва та торгівлі текстилю.

Викладення основного матеріалу та його авторська трактовка

Освоєння нових і вдосконалення існуючих видів текстильної сировини, використання сучасних технологій її переробки, створення нових видів текстильних матеріалів і виробів різного цільового призначення (екотекстиль, нанотекстиль, елітний текстиль, текстиль спортивного, медичного, технічного та спеціального призначення), насичення вітчизняного ринку різноманітними видами імпортованих текстильних

матеріалів і виробів, збільшення обсягів виробництва текстилю експортного призначення, орієнтованого на вимоги зарубіжних ринків, вимагають, на нашу думку, не тільки суттєвого вдосконалення, але й певної переорієнтації напрямків розвитку вітчизняної системи стандартизації у сфері текстильного виробництва й у інших галузях вітчизняної легкої промисловості, які є споживачами текстильної продукції.

Представляється доцільним сформулювати та обґрунтувати основні напрямки подальшого вдосконалення системи вітчизняної стандартизації на прикладі роботи вітчизняної текстильної промисловості, акцентуючи основну увагу на пошуку ефективних шляхів виходу цієї галузі із зatoryжної економічної кризи.

Як свідчить аналіз літературних джерел, чинних нормативно-правових актів і результатів наших досліджень, основними завданнями вітчизняної системи стандартизації у сфері текстильного виробництва, як і в інших галузях легкої промисловості України, слід вважати:

- суттєве підвищення якості, безпечності та конкурентоспроможності вітчизняної текстильної продукції, яка поступає як на вітчизняний, так і на зарубіжний ринки;
- імплементація вимог Європейських і міжнародних стандартів у сферу вітчизняного текстильного виробництва та торгівлі текстильними товарами щодо формування асортименту та якості текстильної сировини, обґрунтування основних параметрів технології її переробки, обґрунтування оптимальності структури асортименту та властивостей різних за призначенням і способами виробництва текстильних матеріалів і виробів, формування та оцінювання рівня якості та безпечності текстильної продукції та інших;
- вивчення та узагальнення конкурентних переваг і недоліків тих видів текстильних матеріалів і виробів імпортного виробництва, які тривалий час домінують на вітчизняному ринку текстилю;
- більш широке використання в практиці вітчизняного текстильного виробництва та торгівлі текстильними товарами позитивного зарубіжного досвіду щодо формування оптимальної структури асортименту текстилю, особливостей його ринкового нагляду, використання більш ефективних критеріїв і методів оцінювання та контролю рівня його якості та безпечності.

Як відомо, нині вже трудно собі уявити ділянку чи процес текстильного виробництва, які б обходились без застосування стандартизації. В даній роботі ми обмежимось тільки розкриттям ролі стандартизації у формуванні та оцінюванні рівня якості та безпечності текстилю. Представляється доцільним сконцентрувати зусилля фахівців сфери вітчизняної стандартизації, текстильного виробництва та торгівлі на вирішення наступних вузлових завдань щодо формування і оцінювання рівня якості та безпечності текстильної продукції:

1. Вже давно назріла нагальна потреба перегляду існуючої в нашій країні системи визначення та контролю сортності та рівня якості текстильних матеріалів і виробів різного цільового призначення та способів виробництва, яка базується на основі вже застарілих стандартів колишнього СРСР. Для прикладу спочатку назвемо тільки ГОСТи 161-86, 357-75 і 187-85, які регламентують вимоги до процедури визначення сортності відповідно бавовняних, лляних і шовкових тканин.

Основні розбіжності при визначенні сортності цих тканин стосуються: у номенклатури та кількості нормативних показників, розмірів допусків і обмежень, порядку їх оцінки при визначенні сортності тканин різного волокнистого складу.

Основними недоліками названих стандартів, на нашу думку, слід вважати:

- відсутність в них єдиного підходу до вимог і самої процедури визначення та контролю сортності цих груп тканин;
- неспівпадіння у виборі номенклатури показників будови та властивостей тканин різного волокнистого складу, які враховуються при визначенні їх сортності;
- розбіжності у визначенні умовної довжини цих тканин і формулах перерахунку дефектів на фактичну площу;
- розбіжностей у переліку кількості сортів і нормативних для них сумарній кількості дефектів.

Деталізуємо цей перелік названих розбіжностей. По-перше, так, якщо при визначенні сортності бавовняних і шовкових тканин (ГОСТи 161-86 і 187-85) сумарний допуск дефектів у сортній продукції включає: сумарну кількість місцевих дефектів, перерахованих на умовну довжину, та як правило, один поширений дефект і одно із нормативних відхилень від показників будови та властивостей (останні допускаються тільки в 2-му сорті для бавовняних тканин і 2-му та 3-му сортах для шовкових тканин), то для лляних тканин згідно з ГОСТ 357-75 у сортній продукції регламентуються тільки місцеві дефекти, кількість яких нараховується на умовну площу, а кількість поширених дефектів і відхилень від показників будови та властивостей обмежується, а самі тканини з такими дефектами відносяться тільки до 2-го сорту).

По-друге, якщо кількість відхилень від показників будови та властивостей бавовняних і лляних тканин у ГСП 186-86 і 357-75 співпадає, то для шовкових тканин регламентується тільки відхилення від ширини та щільності.

По-третє, якщо бавовняні і лляні тканини випускаються 2-сортів, а шовкові 3-х, то вовняні тканини згідно з ДСТУ 4292:2004 тканини чистововняні, вовняні та напіввовняні. Оцінювання якості взагалі на сорти не поділяється. Більше того, сама процедура оцінювання якості вовняних тканин за ДСТУ 4292:2004 принципово відрізняється за змістом і процедурою визначення сортності бавовняних, лляних і шовкових тканин.

Як бачимо, при визначенні сортності та якості тканин в окремих підгалузях вітчизняної текстильної промисловості існують суттєві розбіжності. Більше того, названі види стандартів (особливо ГОСТи 161-86, 357-75 і 187-85) є практично непридатними для уніфікації їх вимог до оцінювання якості та контролю відповідним за волокнистим складом груп тканин, а тим більше до їх гармонізації з відповідними європейськими та міжнародними стандартами. Це в повній мірі стосується і специфіки визначення сортності та якості трикотажних і нетканих полотен, яка також не узгоджується зі специфікою оцінки та контролю сортності готових виробів із цих полотен. Так, наприклад, при визначенні сортності швейних виробів (ГОСТ 12566-88) пошитих із відповідних видів тканин, трикотажних і нетканих полотен, використовується процедура оцінки дефектів матеріалів в цих виробках. А тому якість швейного виробу (костюму, пальто та інших) може виявитись різною, якщо ці вироби пошиті із одного і того ж, наприклад, формостійкого трикотажного полотна у швейній (ГОСТ 12566-88) чи у трикотажній (ГОСТ 1115-81) галузях промисловості.

Неважко здогадатись, чому та звідки виникла така ситуація з оцінюванням якості текстильних матеріалів, швейних і трикотажних виробів з них. Вся справа в тому, що кожний центральний науково-дослідний інституту тієї чи іншої галузі текстильної чи легкої промисловості колишнього СРСР розробляв і затверджував свій ГОСТ, який регламентував процедуру оцінювання сортності та якості тільки свого виду продукції, не турбуючись про уніфікацію та узгодженість загальних вимог до якості полотен тканого, трикотажного та нетканого виробництва і виробів з них між собою, а тим більше їх узгодженість з вимогами міжнародних і Європейських стандартів у сфері текстильної і легкої промисловості.

Для виходу з цієї ситуації ми пропонуємо:

1. Рекомендувати ДП Укр НДНЦ (Український науково-дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості) разом із Міністерством економічного розвитку і торгівлі України безвідкладно розробити та затвердити серію гармонізованих із Європейськими та міжнародними стандартами нових видів ДСТУ щодо оцінювання рівня якості та безпечності текстильних полотен різних способів виробництва та виробів із них різного цільового призначення.

2. Згідно з наказом № 1493 від 30 грудня 2014 року "Про прийняття Європейських та зарубіжних нормативних документів як національних стандартів України, змін до національних стандартів України та скасування національних стандартів України" Міністерства економічного розвитку і торгівлі України із сфери вітчизняного текстильного виробництва та торгівлі текстильними товарами повинні бути вилучені всі види стандартів колишнього СРСР, затверджені до 1992 року, включаючи і розглянуті ними стандарти щодо оцінювання та контролю сортності та якості тканин, трикотажних і нетканих полотен і виробів з них.

3. Представляється доцільним в указанні види ДСТУ щодо оцінювання якості текстильних матеріалів і виробів включити більш ефективні комплексні критерії та показники оцінювання якості та інтегральної конкурентоспроможності, надійності в експлуатації, гігієнічності та художньо-естетичного оформлення і взагалі відмовитись від категорії сортності даної групи товарів, як гарантуються нині нормативні показники їх різноманітних механічних, фізичних, біохімічних та інших властивостей.

4. Відмова від процедури оцінювання сортності продукції на вітчизняних підприємствах текстильної і легкої промисловості обумовлена декількома причинами, а саме:

- рівень сучасного розвитку багатьох підприємств названих галузей промисловості вже дозволяє гарантувати випуск бездефектної продукції;
- наявність малозначних дефектів, які враховуються при оцінюванні та контролі сортності названої продукції практично не впливає на формування її ключових властивостей (надійність в експлуатації, гігієнічність, безпечність та інші, а тому вже мало цікавить споживачів цієї продукції).

5. Поглиблених і комплексних товарознавчих досліджень вимагає формування та досвід оцінювання різних видів безпечності текстильних матеріалів і виробів (хімічної, біологічної, термічної, механічної, санітарно-гігієнічної, екологічної та інших). Мова йде не тільки про обґрунтування та стандартизацію вимог до названих видів безпечності текстильних матеріалів і виробів, але й про встановлення і стандартизацію норм, критеріїв і ефективних методів їх оцінювання.

Висновки

1. Обґрунтована доцільність розроблення серії нових вітчизняних стандартів для оцінювання та контролю рівня якості різних за способами виробництва, волокнистим складом та призначенням текстильних полотен і виробів з них, їх гармонізація з вимогами Європейських і міжнародних стандартів, а також вилученням із сфери вітчизняної текстильної і легкої промисловості та торгівлі застарілих стандартів колишнього СРСР щодо оцінювання та контролю сортності названих полотен і виробів.

2. Запропоновано відмовитись від процедури оцінювання та контролю сортності вітчизняної продукції у сферах текстильної і легкої промисловості, оскільки сучасний рівень розвитку підприємств названих галузей може забезпечити та гарантувати випуск бездефектної продукції, а саме категорія сортності цієї продукції вже мало цікавить її споживачів.

3. Виявлено потребу у розробленні серії нових гармонізованих із Європейськими і міжнародними вітчизняних стандартів щодо формулювання та стандартизації вимог до різних видів безпечності текстильних матеріалів, а також норм, критеріїв і методів їх оцінювання замість застарілих стандартів колишнього СРСР.

Література

1. Коваленко М. А. Ринок технічного текстилю та роль держави в забезпеченні його розвитку / М.А. Коваленко, Г.Д. Безкровна // Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування : електронне наукове фахове видання. – Херсон : ХНТУ, 2013. – № 1. – 13 с.
2. Галик І.С. Проблеми формування та оцінювання екологічної безпечності текстилю : монографія / І.С. Галик, Б.Д. Семак. – Львів : Видавництво Львівської комерційної академії, 2014. – 488 с.
3. Артюх Т.М. Стан системи технічного регулювання одягу спеціального призначення в Україні / Т.М. Артюх, Л.І. Савицька // Вісник КНУТД. – 2015. – № 3(86). – С. 173–178.
4. Гарасим Ю.Й. Аналіз національної системи стандартизації ф сертифікації у контексті угоди про асоціацію України та ЄС / Ю.Й. Гарасим // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. Серія: економічні науки. – 2015. – № 3(80). – С. 58–65.
5. Слізков А.М. Проблеми екологічної сертифікації продукції текстильної та легкої промисловості і шляхи їх вирішення / А.М. Слізков, Н.І. Упірова // Вісник КНУТД. Серія "Технічні науки". – 2015. – № 2(84). – С. 221–226.
6. Катрич В. Безпечність взуття для дітей / В. Катрич // Товари і ринки. – 2012. – № 2. – С. 211–216.
7. Упірова Н.І. Шляхи розвитку екологічної сертифікації продукції текстильної та легкої промисловості України / Н.І. Упірова, А.М. Слізков, Л.А. Дмитренко // Вісник КНУТД. Серія "Технічні науки". – 2015. – 3(86). – С. 157–162.
8. Голінка І. Розвиток стандартизації на міжнародному, регіональному та національному рівнях / І. Голінка // Стандартизація, сертифікація, якість. – 2009. – № 1. – С. 11–17.

Рецензія/Peer review : 28.12.2015 р.

Надрукована/Printed : 11.2.2016 р.

Рецензент: д.т.н., проф. Доманцевич Н.І.

За зміст повідомлень редакція відповідальності не несе

Повні вимоги до оформлення рукопису
<http://vestnik.ho.com.ua/rules/>

Рекомендовано до друку рішенням вченої ради Хмельницького національного університету,
протокол № 7 від 28.1.2016 р.

Підп. до друку 28.1.2016 р. Ум.друк.арк. 19,63 Обл.-вид.арк. 25,53
Формат 30x42/4, папір офсетний. Друк різнографією.
Наклад 100, зам. № _____

Тиражування здійснено з оригінал-макету, виготовленого
редакцією журналу "Вісник Хмельницького національного університету"
редакційно-видавничим центром Хмельницького національного університету
29016, м. Хмельницький, вул. Інститутська, 7/1. тел (0382) 72-83-63